

Соснові ліси як багатофункціональні системи виконують ряд важливих функцій: водоохоронні, захисні, рекреаційні, санітарно-гігієнічні, оздоровчі. Порушення природної стійкості лісів призводить до підвищення їх уразливості та деградації. Ця проблема разом з іншими веде до зниження природних потенціалів екосистем та ландшафтів Українського Полісся.

Важливе місце належить збереженню окремих складових, які формують соснові ценози, зокрема узлісь (екотонів між лісом і луками). Узлісся є природним біологічним і механічним бар'єром, що перешкоджає проникненню в ліс бур'янів, хвороб, шкідників, домашньої худоби, частково – різних забруднювачів виробничого походження. Також визначає стабільність лісового біогеоценозу, відіграє важливу роль у підтриманні різноманітності флори та фауни, оптимізації взаємовідносин між суміжними екосистемами (в даному випадку «ліс-лука»). Узлісся приймає на себе не тільки натиск інших екологічних систем, а й вплив, пов'язаний з діяльністю людини: технічні, сільськогосподарські, рекреаційні.

У таксономічному складі узлісь соснових лісів представлені 52 види вищих судинних рослин, які відносяться до 18 родин. Досліджене узлісся має такий систематичний спектр: *Asteraceae* – 12, *Poaceae* – 8, *Caryophyllaceae* – 6, *Fabaceae* – 6, *Rosaceae* – 4 види, *Geranaceae* – 2, *Lamiaceae* – 2; по одному представнику відносяться до родин: *Crassulaceae*, *Boraginaceae*, *Corylaceae*, *Rhamnaceae*, *Brassicaceae*, *Campanulaceae*, *Plantaginaceae*, *Scrophulariaceae*, *Polygonaceae*, *Dipsacaceae*, *Ranunculaceae*.

Наведені дані свідчать про високий рівень динаміки екосистем узлісь соснового лісу, які як перехідні зоні, водночас є і окремим фітоценозом з багатим різновидовим складом, що може самостійно розвиватися, а також є важливою компонентою забезпечення нормального функціонування соснових лісів.

ІСТОРИЯ ВИВЧЕННЯ ЛІСОВОЇ РОСЛИННОСТІ РОМЕНЬСЬКО – ПОЛТАВСЬКОГО ГЕОБОТАНІЧНОГО ОКРУГУ

Давидов Д.А.

Інститут ботаніки імені М.Г. Холодного НАН України

Роменсько – Полтавський геоботанічний округ (далі - РПО) розташований на лівобережжі Дніпра і в адміністративному відношенні займає більшу частину Полтавської області (крім південних районів), південно-східну частину Чернігівської (Талалаївський, Срібнянський, Варвівський, частково Прилуцький та Ічнянський райони), південну частину Сумської (Роменський, Недригайлівський, Липоводолинський і частково Лебединський райони) та західну частину Харківської (Краснокутський, Коломацький, частково Валківський, Нововодолазький та Красноградський райони) областей.

Спеціальних ботанічних праць, присвячених вивченню флори та рослинності саме округу немає. Аналізуючи наявні літературні джерела по флорі та рослинності досліджуваної території, ми виділяємо 3 періоди вивчення лісової рослинності РПО, причому всі праці кожного періоду можна розділити на дві групи: роботи, які спрямовані на дослідження лісів всього Лівобережного Лісостепу України та роботи, присвячені вивченню окремих "складових частин" округу: Полтавського (Стахорський), Лубенського (Белявський), Лохвицького (Барсуков), Константиноградського (Іллічевський, 1928) чи Прилуцького (Іллічевський, 1929) повітів колишньої Полтавської губернії; Богодухівського (Наумов) та Лебединського (Ширяєв) повітів колишньої Харківської губернії; долин річок Псла (Береговий), Хорола (Гомля), Ворскли (Курінний), Удая (Мринський, Любченко, Лобань); Чорнухинщини (Соломаха І.В. та ін.), околиць Полтави (Іллічевський, 1927-1928), Диканських лісів (Гринь, Недоруб), Прилуцької та

Мгарської лісових дач (Двораковський), частини округу в межах Харківської (Ширяєв і Лавренко) та Чернігівської (Мулярчук) областей (див. табл.).

Такий поділ, безперечно, є умовним, так як чимало ботанічних досліджень і в післявоєнний період були спрямовані на вивчення флори лісів РПО. Серед найголовніших публікацій варто згадати праці Д.С. Івашина зі співавт. (1985), О.М. Байрак (1997), О.Ю. Недоруба (1996), Д.А. Давидова та Л.М. Гомлі (2005 - 2008), О.М. Байрак та Н.О. Стецюк (2005), а також колективні монографії "Щоб росли горлиці" (1992), "Заповідна краса Полтавщини" (1996), "Збережи, де стоїш, де живеш" (1998), "В гаю заграли проліски" (2001), "Еталони природи Полтавщини" (2003).

Щодо основних напрямків ботанічних досліджень лісів РПО, то ми виділяємо такі:

- флористичний – вивчення окремих видів рослин;
- фітоценотичний – вивчення рослинних угруповань;
- созологічний – вивчення рідкісних видів і угруповань та забезпечення їх охороною;
- екологічний – вивчення взаємозв'язків живих організмів у лісових екосистемах, екологічних характеристик окремих видів, фітоіндикаційні дослідження;
- прикладний – вивчення окремих корисних груп рослин, можливостей їх використання для практичних цілей.

Періоди	Вивчення РПО як складової частини Лівобережного Лісо-степу	Вивчення окремих територій в межах самого РПО
I. Період вивчення флори та перших геоботанічних досліджень лісових угруповань (середина XIX ст. – 40-ві роки XX ст.)	Августинович, 1853; Рогович, 1855, 1869; Шмальгаузен, 1886, 1895, 1897; Монтрезор, 1886-1889, 1898; Краснов, 1891, 1894; Танфільєв, 1894; Кожевников, 1937; Клеопов, 1990	Белявський, 1893; Барсуков, 1898; Наумов, 1903; Ширяєв, 1907, 1910; Стахорський, 1917; Іллічевський, 1926 – 1929; Ширяєв і Лавренко, 1927; Курінний, 1937
II. Період вивчення лісової рослинності за домінантною класифікацією (40-ві – 80-ті роки XX ст.)	Шеляг – Сосонко, 1966, 1971; М'якушко, 1972, 1978; "Рослинність УРСР. Ліси", 1971; Мурликін, 1985	Двораковський, 1948; Гринь, 1949; Береговий, 1952; Мулярчук, 1968, 1970; Мринський, 1969; Любченко, 1988; Лобань, 2000
III. Період вивчення лісових угруповань за флористичною класифікацією (80-ті роки XX ст. – наш час)	Байрак, 1996 - 1998, 2000; Байрак і Гапон, 2003	Недоруб, 1998; Соломаха І.В. та ін., 1998; Гомля, 2001, 2002, 2004, 2005

ДОСЛІДЖЕННЯ РЯСКИ МАЛОЇ ЯК БІОЛОГІЧНОГО ОЧИСНИКА ВОДИ

Кіраль І.

Полтавський державний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

Вода є основним складником життя на нашій планеті.

Можна декілька днів прожити без їжі, проте не вживаючи води людина